

Euroopa Liidu eesistumise ajalugu – tähelepanu nihkus halduselt poliitikale¹

PAAVO PALK
ajaloolane

Erapooletu lähenemise ja ühis-
huvide edendamise taustal
loob liikmesriik ELi eesistu-
misel endale head mainet
edaspidisteks läbirääkimisteks ning
sõlmib paremaid sidemeid nii ELi ins-
titutsioonides kui ka teistes liikmes-
riikides, olles enamasti oma otseste
huvide kaitsmisel tagasihoidlikum.

Eesistumise tava on pea sama vana kui Euroopa Liit – praktika, kus üks liikmesriik juhib kuus kuud ELi ministrite nõukogu tegevust, pärineb juba 1958. aastast, mil Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse kõrval alustasid tööd Euratom ning tänapäevase Euroopa Liidu vundamendiks kujunenud Euroopa Majandusühendus.

Eesistumise olulisimad ülesanded on alati olnud esiteks kohtumiste ja ürituste korraldamine eesistujariigis ning teiseks ühenduse sisulise töö kavandamine ja kokkulepete saavutamisele kaasaaitamine. Eesistuja osatähtsus poliitika mõjutamisel on suurenenud kogu Euroopa Liidu ajaloo vältel koos ELi käsitletavate temade ning

¹ Artikkel kajastab vaid autori isiklike seisukohti.

liikmesriikide arvu kasvuga. Liikmesriikide arvu kasvuga muutusid riikide huvid erinevamaks ning kui suurenes Euroopa Parlamendi kaasotsustusõigus, pidi eesistuja üha rohkem tegelema poliitiliste kompromisside leidmisega ELi seadusandluses, mitte lihtsalt kohtumiste korraldamisega.

Suuremat poliitilise koormuse kasvu peegeldab hästi eesistujariigi personali kasv liikmesriigi alalises esinduses Euroopa Liidu juures Brüsselis. Kui 1975. aastal suurendas Iirimaa töötajate arvu oma alalises esinduses 15-lt 24-le, siis Rootsi 2001. aastal 91-lt 151-le ning 2009. aastal 120-lt 180-le. Eesti suurendab tänavani oma alalises esinduses Euroopa Liidu juures töötajate arvu 80-lt 200-ni.

Seevastu eesistuja tähtsus Euroopa Liidu halduses ehk ürituste korraldajana vähenes selgelt siis, kui 2003. aastast hakati ELi tippkohtumisi korraldama Brüsselis.

ÜRITUSED EESISTUJARIIGIS. 1961. aastal korraldas Prantsusmaa toonane president Charles de Gaulle Pariisis esimese Euroopa Liidu tippkohtumise ehk Euroopa Ülemkogu ning 1974. aastast toimusid Ülemkogud regulaarselt. Seejuures võib eristada ametlikke, mitteametlikke ja erakorralisi Ülemkogusid ning vabamas vormis, sageli kolmandate riikide osavõtul korraldatavaid tippkohtumisi.

Ülemkogude toimumise sagedus on üks näide sellest, kuidas otsustamis- ja

lääbirääkimisvajadus on Euroopa Liidus pidevalt kasvanud. Ehkki eesistujariik alates 2010. aastast enam Ülemkogu ei juhi, peegeldab tippkohtumiste kasv arv hästi seda, kuidas eesistuja peab üha suurema koordineerimis- ja juhtimisvajaduse tõttu ELi töösse rohkem panustama. 1975–1995 toimus kaks kuni kolm Ülemkogu aastas, 1996–2007 vähemalt neli ja alates 2008. aastast vähemalt kuus. Madalama taseme ürituste arv on kasvanud Ülemkogudega võrreldes veelgi kiiremini.

Ülemkogude toimumise sagedus näitab, et otsustamis- ja läbirääkimisvajadus on Euroopa Liidus pidevalt kasvanud.

Võrreldes eesistumise traditsiooni algusega, mil oli vaid kuus liikmesriiki, suurenes liikmesriikide ja seega ka tippkohtumistel osalevate riigijuhtide arv juba 1995. aastaks viieteistkümneni. Ka Euroopa Liidu tasandil käsitletavate ja otsustatavate teemade hulk kasvas mitu korda: Euroopa Liidu lepingu jõustumisega 1993. aastal oli liidu pädevus laienenud majandusühenduse raamidest välis- ja julgeolekupoliitikasse, sise- ja justiitsküsimustesse, lisaks otsustati euro kasutuselevõtt ning tuli hakata tegelema rahapoliitikaga. Majandusühenduse raamides oli ELil juba varem suur pädevus keskkonnapoliitika kujundamisel, pidevalt laienes liidu mõju transpordi- ja regionaalpoliitika, aga ka muudes küsimustes.

Eesistumine tõigi korraldavale riigile vahest enim avalikkuse ja meedia tähelepanu 1990. aastate teisel poolel ja 2000. aastate alguses, mil enamik eesistujariike korraldas oma kodumaal koguni kaks Ülemkogu. 1975–2002 korraldati Brüsselis

vaid 18 (viieendik) kokku 93 Euroopa Ülemkogust.

2003. aastast sai Euroopa Ülemkogu asukohaks Brüssel. 2003–2009 peeti vähem kui viieendik ELi tippkohtumistest väljaspool Brüsselit. Ehk siis kõik plaanipärased Ülemkogu kohtumised toimusid Brüsselis ja vaid erakorralised või mitteametlikud Ülemkogud eesistujariigis.

Tippkohtumiste korraldamine eesistujariigis on alates 2003. aastast sõltunud nii poliitilisest olukorrast kui ka eesistujariigi ning eelkõige selle juhi ambitsioonist. Mitmed eesistujad ei korraldanud ühtegi Ülemkogu oma kodumaal (nt 2004 Iiri ja Holland, 2005 Luksemburg, 2006 Austria, 2007 Saksamaa, 2009 Rootsi), samas kui president Nicolas Sarkozy juhitud Prantsusmaa korraldas 2008. aastal lisaks mitteametlikule Ülemkogule Pariisis ka veel eurotsooni tippkohtumise. 2010–2016 toimusid kõik Ülemkogud Brüsselis, neil aastatel korraldati liikmesriikides vaid tippkohtumisi kolmandate riikidega.

Miks leppisid liikmesriikide juhid 2002. aastal kokku, et Euroopa Ülemkogu asukoht on Brüssel? See oli seotud selle institutsiooni töö täpsema reguleerimisega, sest 2004. aastal eesiseisnud liikmesriikide arvu kasvu tõttu 15-lt 25-le vajasisid nii Ülemkogu kui ka liikmesriikide ministrite tasemel koguneva ELi Nõukogu töö süsteemsemat korraldamist. Siiski on oletatud, et ka möödunud kümnendi algul toimunud häirivad meelevaldused mõjutasid seda, et liikmesriigid otsustasid traditsiooniliselt eesistujariigis peetud tippkohtumisi edaspidi korraldada Brüsselis.

Nimelt muutsid eesistujariigis korraldatud tippkohtumiste sümboolsus ja suur avalikkuse tähelepanu need 2000. aastate algusest alates üha ligitõmbavamaks mitmesugustele protestiliikumistele. 2000. aastate alguses kujunesid enamiku tippkohtumiste ajal demonstratsioonid ka vägivaldseks. Nii ei olnud suur tähelepanu enam tingimata positiivne, võis olla ka vastupidi.

Üleilmastumise vastased vägivaldsed meelevaldused ei tekkinud seejuures sugugi seoses Euroopa Liiduga, vaid pigem ikka üleilmse vabakaubanduse vastu, neid oli juba 1990. aastate lõpus nii USAs (nt Maaailma Kaubandusorganisatsiooni Seattle'i tippkohtumine novembris 1999), Šveitsis, Indias kui ka mujal Aasias. Ka 2000. aastate alguses ei häirinud vägivaldsed meelevaldused ainult tollaseid Euroopa Liidu tippkohtumisi, vaid ka G8 ja IMFi kohtumisi, Maaailma Majandusfoorumit ning kõiki olulisemaid vabakaubanduse edendamise seonduvaid regionaalseid ja üleilmseid kohtumisi, sest enamasti olid protestijad vasakpoolsed, globaliseerumis- ja kapitalismivastased, samuti anarhistid.

Tippkohtumiste ajal korraldatud vägivaldsed väljaastumised olid äärmusliikumistele hea võimalus tähelepanu võita ning tollased tänavakonfliktid said nii mõnigi kord rohkem meedia tähelepanu kui riigijuhtide otsused. Vägivalla ulatusest annab hea pildi valik statistikat mõnelt Euroopa Liidu Ülemkogult (lisaks tippkohtumine USA presidendi George W. Bushiga). 2001. aasta juunis oli Göteborgis 20 000 protestijat (suhteliselt vähe), kuid politsei oli sunnitud vägivalla peatamiseks kasutama tulirelvi, 3 inimest sai kuulihaavad, 43 hospitaliseeriti, 539 inimest arreteeriti, 60 deporteeriti, 20 mõisteti kokku 50 aastaks vangi. 2003. aasta juunis tõi Kreeka valitsus 100 000 vasakmeeleavaldaja ohjamiseks Thessaloniki ELi tippkohtumist turvama üle 16 000 sõjaväelase. Demonstrantide tekitatud kahjud ettevõtetele ja eraisikute varale ulatusid mitme tippkohtumise ajal üle 10 miljoni euro (Devetak, Hughes 2008).

Brüsseli valimine Euroopa Ülemkogu asukohaks tundus esialgu kindlasti 100 protsenti õigustatud, seal suuremaid äärmuslaste meelevaldusi ei toimunud ning Belgia politsei suutis väiksemaid vägivallatsejate rühmi väga hästi ohjata. Üleilmastumise vastased vasakäärmuste

meelevaldused vaibusid siiski peagi enamikus Euroopas nagu ka mujal maailmas ning suuremad protestiüritused piirdusid peamiselt riikidega, mida kimbutas majanduslangus (nt Kreeka) või terav vastasseis muudes küsimustes.

Väga huvitav on 2017. aastal ELi tippkohtumiste korraldamises toimunud muutus, sest tänavu toimub neid väljaspool Brüsselit rohkem kui kunagi varem viimase kuue aasta jooksul. Esiteks migratsiooniküsimustele keskendunud mitteametlik Ülemkogu veebruaris Maltal, seejärel tippkohtumine Rooma lepingute 60. aastapäeva tähistamiseks Roomas. Lisaks on kokku lepitud sotsiaalküsimustele pühendatud Ülemkogu kohtumine sügisel Göteborgis – sealne valitsus ei pea tänavu tõenäoliseks 16 aasta tagusega sarnaseid vägivaldsed meelevaldusi. Tõenäoline on veel Euroopa Liidu tippkohtumine tänavu sügisel Tallinnas.

Olulisimad sündmused eesistujariigis on ELi liikmesriikide ministrite mitteametlikud kohtumised ehk nõukogu istungid.

Ülemkogudest loobumine ei tähenda siiski, et eesistujariigis enam olulisi Euroopa Liidu kohtumisi ei toimu. Eesistumise alguses külastavad eesistujariiki kõik Euroopa Komisjoni volinikud eesotsas presidendiga. Olulisimateks sündmusteks on kindlasti Euroopa Liidu liikmesriikide ministrite mitteametlikud kohtumised ehk nõukogu istungid (ametlikud nõukogud toimuvad tavaliselt Brüsselis ja Luxembourgis). Isegi ELi välisministrid kogunevad tavaliselt vähemalt

korra aastas eesistujariigis, ehkki see on ainus ELi Nõukogu istung, mida ei juhi eesistujariik, vaid ELi välis- ja julgeoleku- poliitika kõrge esindaja (kes on ka Euroopa Komisjoni asepresident). Muide, Euroopa Liidu teemat uurinud teadlased väidavad, et paradoksaalselt jõutakse enamasti poliitiliste kokkulepeteni vaid aruteludeks kavandatud mitteametlikel kohtumistel, sest neis on vähem pinget kui ametlikel nõukogude kohtumistel, kust otsuseid oodatakse.

Lisaks korraldavad eesistujariigid sageli kõrgetasemelisi konverentse, kus osalevad liikmesriikide ministrid, Euroopa Komisjoni volinikud ja tippasjatundjad ning umbes 250 väiksemat ELi üritust. Eesistujariigis toimuvate ürituste koguarv on viimase kümne aastaga kasvanud ligi kaks korda, näiteks 2006. aastal oli neid Soomel 130.

EESISTUJA ELI POLIITIKA KIJUNDAJANA. Teaduskirjanduses ollakse praktiliselt üksmeelel, et eesistuja poliitiline mõju on aja jooksul kõvasti kasvanud. See on johtunud ühest küljest ELi enda pädevuste kasvust, teisalt aga eesistuja kesksest rollist kompromisside leidmisel. Liikmesriikide arvu kasvuga on

Liikmesriikide arvu kasvuga on nende vahel kompromissi leidmine kujunenud eesistujale üha suuremaks tööks.

nende vahel kompromissi leidmine kujunenud eesistujale üha suuremaks tööks. Teisalt on alates 1981. aasta Ühtse Euroopa Akti vastuvõtmisest pidevalt kasvanud Euroopa Parlamendi osa ELi otsustusprotsessis. Seetõttu on suurenenud eesistuja osa ka tasakaalu leidmisel ühelt poolt

liikmesriikide ning teiselt poolt Euroopa Parlamendi vahel. Eesistuja poliitiline roll ei tähenda tänapäeval mitte enam ELi nõukogude päevakava kavandamist või mitmesuguste kohtumiste juhtimist, vaid aktiivset läbirääkijatööd, et ELi õigusaktid saaksid vastu võetud.

1987. aastal võttis ELi Nõukogu vastu uued protseduurireeglid, mis suurendasid eesistuja mõju läbirääkimiste suunamisel, eriti arvestades võimalust loobuda liikmesriikidevahelise üksmeele otsimisest ja kasutada otsustamiseks kvalifitseeritud häälteenamust. Seega on eesistuja otsustada, kas otsida üksmeelt või kasutada hääletamist. (Tallberg 2006, 60)

2002. aasta Sevilla tippkohtumisel anti eesistujariigile liikmesriikide arvu suurenemist arvestades formaalne õigus piirata sõnavõttude aega ning otsustada nende järjekord. See tähendas, et kõik liikmesriigid ei pruukinud enam sõna saada (Jesień 2013, 91).

Eesistuja poliitiline roll *trilogue*'s ehk seadusandluses kokkuleppe saavutamisel Euroopa Parlamendi, Euroopa Komisjoni ning ELi Nõukogu esindajate vahel (ilma milleta ei saa enamikku ELi õigusakte vastu võtta) on kindlasti peamisi tegureid, mis võimaldab rääkida eesistuja mõju ning poliitilise rolli pidevast kasvust. Üks võimalus mõõta numbriliselt suhtluse osatähtsust Euroopa Parlamendiga on ametlike kohtumiste arv. Taani korraldas oma 2002. aasta eesistumise ajal parlamendiga 70 ministri tasemel kohtumist, 2012. aasta eesistumisel kasvas kohtumiste arv 85ni (vt Nielsen, Christensen 2015, 74).

Ometi oli eesistuja mõjus selge tagasilöökk, kui Lissaboni leping (mille liikmesriigid sõlmisid 2007. aasta detsembris Lissabonis, jõustus detsembris 2009) lõi Euroopa Liidule juurde kaks väga olulist ametikohta. Esiteks Ülemkogu presidendi positsioon. Teadupärast oli selles rollis esimesena 2009–2014 Belgia endine peaminister Herman van Rompuy ning 2014. aastast Poola endine peaminister Donald

Tusk (muide, mõlemad valiti Ülemkogu presidendiks ajal, kui nad olid veel peaministrid). Need mehed võtsid Ülemkogu juhtimisel üle varasema eesistujariigi rolli. Teiseks loodi välis- ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja amet, mille pidaja juhib ELi välisasjade nõukogu tööd, samas kui teiste nõukogude töö on eesistujariigi korraldada ja juhtida nagu 60 aastat tagasi.

Miks sätestasid liikmesriigid Lissaboni lepingus, et eesistuja kohustused Ülemkogu ning ELi välis- ja julgeolekupoliitika juhtimisel antakse üle teistele institutsioonidele? Esiteks tasub silmas pida, et Lissaboni leping põhines Euroopa Tulevikukonvendis kokkulepitul. Enamik 2002–2003 tegutsenud Tulevikukonventi liikmeid soovis näha Euroopa Liitu tihedamalt lõimununa – seda taheti muuta riigisarnasemaks. Näiteks soovis Tulevikukonvent hakata ELi alusdokumenti lepingu asemel konstitutsiooniks nimetama ning luua ELi välisministri ametikoha, ka Ülemkogu president oli samm samas suunas – otsiti vastust küsimusele, kellega peaks USA juhid rääkima, kui nad soovivad võtta ühendust Euroopaga.

Uute ametikohtade loomisel oli veel mitu praktilist kaalutlust. Väideti, et kui algselt toimus eesistumine kuue liikmesriigi vahel ja seega igas riigis kolme aasta tagant, siis 28-liikmelises liidus toimuks see ühes riigis alles 14 aasta tagant – pika pausi tõttu väheneks järjepidevus ja kogemus ELi juhtimisel. 1970. aastatel soovitati eesistumise järjepidevust suurendada, pikendades seda ühe aastani, üle 20-liikmelises ELis polnud see aga enam reaalne. Mõnikord tuuakse põhjenduseks ELi seadusloome aeglustumist – kui möödunud sajandil võis ELi eelnõu vastu võtta ühe eesistumise ajal, siis sel kümnendil kulub eelnõu esitamisest nõukogu ja Euroopa Parlamendi vahelise kokkuleppe saavutamiseni keskmiselt 15 kuud.

ELi suurimaid probleeme on kodanike huvipuudus liidu tegemiste vastu, eesistumine peaks teoreetiliselt vähemasti

korraldajariigis seda probleemi vähendada. Kas Tulevikukonvent siin ohtu ei näinud? Nägi ikka, suuremat kodanike kaasamise vajadust teadvustasid kõik ELi teemaga tegelevad poliitikud eelkõige seetõttu, et alates Euroopa Parlamendi esimestest otsevalimistest 1975. aastal jäi nendest osavõtt kõigis liikmesriikides rahvusparlamendi valimistega võrreldes selgelt väiksemaks ning enamasti vähenes aja jooksul veelgi, hoolimata Euroopa Parlamendi võimupädevuste pidevast kasvust. Kuid Tulevikukonventis peeti Ülemkogu presidendi ja ELi välisministri rolli selgemaks ja kodanikele arusaadavamaks kui juhtimist eesistuja-liikmesriigi kaudu. Kodanikuläheduse ja demokraatia arendamiseks suurendati eelkõige Euroopa Parlamendi pädevusi ning loodi otse-demokraatia võimalus, sätestades kodanikualgatuse, kus miljon ELi kodanikku vähemalt seitsmest liikmesriigist saavad esitada seaduse ettepaneku.

Möödunud sajandil võis EL eelnõu vastu võtta ühe eesistumise ajal, sel kümnendil kulub kokkuleppe saavutamiseni keskmiselt 15 kuud.

Ülemkogu presidendi ametikoha loomine ei tähenda siiski, et eesistujal poleks Ülemkogu korraldamisel ülejäänud liikmesriikidest olulisemat rolli. Kui varem oli Ülemkogu päevakava kokkupanek eesistuja ainuõigus, siis nüüd peab Ülemkogu president tegema seda koostöös Euroopa Komisjoni presidendiga, arvestades eesistuja juhtimisel ELi üldasjade nõukogus (tavaliselt välisministrite kohtumine) tehtavaid ettevalmistusi.

Kui eesistujariigil tuli tippkohtumiste juhiroll loovutada Ülemkogu presidendile, siis ei läinud see kohe väga ladusalt ning Hispaania oli eesistujana ELi välissuhtluses 2010. aasta esimesel poolel veel nähtavam roll kui järgnevatel eesistujariikidel (Batory, Puetter 2013, 105).

Muide, ELi pädevuste kasv ei tähenda siiski alati ELi eesistuja suuremat mõju. Näiteks esindas eesistuja ELi ÜROs, kus 1974. aastal vaatlejastaatuse saanud liidu tegevus on pidevalt kasvanud ja esialgu suurendas see ka eesistuja kohustusi. Kui enne ühise välis- ja julgeolekupoliitika sätestamist Maastrichti lepingus hääletasid liikmesriigid kooskõlastatult umbes 86 protsendil juhtudest, siis 1997. aastast on vastav protsent 96–98. Alates 2011. aastast saab EL ise regionaalse ühendusena esineda (ehkki mitte hääletada) ÜROs, võttes selle kohustuse eesistujalt üle (How the European Union ... 2016).

Mõned analüütikud väidavad, et eesistujariigi rolli vähendab ka eesistumise trio (eelmine, praegune ja tulevane eesistujariik) formaalne loomine ning nende poolt ühise tegevuskava esitamine alates 2007. aastast. Võib siiski märkida, et eesistujariikide koostöö toimus varemgi ning kõigi liikmesriikide ministrite poolt ELi Nõukogu istungil heakskiidetav trio tegevuskava on võrreldes eesistujariigi valitsuse kinnitatava eesistujariigi tegevuskavaga märksa üldisem. Triot tuleb näha eelkõige järjepidevuse tagajana ELi Nõukogus ning osalevate liikmesriikide ametnike koostöö ja teabesaamise parendajana (sel teemal vt Raik 2015, 35).

EESISTUJA MÕJU. On loomulik küsida, kuidas kasutavad riigid eesistumisega kaasnevat mõju? Kas seda üritatakse rakendada oma rahvuslike huvide teenistusse? Pea kõik ELi teemat käsitletud teadlased väidavad vastupidist. Üldjuhul on just eesistujariik oma huvide kaitsmisel tagasihoidlikum, et keskenduda kokkuleppe saavutamisele esmalt kõigi liikmesriikide vahel ning seejärel liikmesriike esindava

ELi Nõukogu ja Euroopa Parlamendi vahel. Näiteks ka Ühendkuningriigi peaminister Margaret Thatcher, kes jõudis juhtida koguni kahte eesistumist, võitles Ühendkuningriigi tagasimakse ELi eelarvest välja siis, kui tema valitsusel ei olnud eesistuja kohuseid. Hiljutisest kogemusest võib öelda, et hoolimata mitmest poliitilisest erimeelsusest peaminister Viktor Orbani juhitud Ungari ja Euroopa Liidu institutsioonide vahel, ei kajastunud see Ungari 2011. aasta esimese poole eesistumises, vaid viimane täitis oma kohustusi kõigi 28 liikmesriigi huvides.

Selle erapooletu lähenemise ja ühishuvide edendamise taustal võidab liikmesriik eesistumisest eelkõige endale järgnevatel ELi läbirääkimisteks hea maine loomisega ning saavutades varasemast märksa paremaid kontakte ja sidemeid nii ELi institutsioonides kui ka teistes liikmesriikides. See ei välista siiski, et võita võib ka otsesemalt – nt Soome arendas oma 1999. aasta ELi eesistumise ajal nn Põhjadimensiooni, millest teised liikmesriigid on vähem huvitatud (Tallberg 2006, 95). Samamoodi üritas Saksamaa eesistujana 1999. aastal (ning juhtiva autotootjana) muuta autode taaskasutamist reguleerivat direktiivi autotootjatele soodsamaks, et need ei peaks võtma enda kanda ringluskulusid, kuid suutis saavutada vaid direktiivi edasilükkamise (*ibid.*, 101).

Eesistumise mõju ei pruugi piirduda vaid ELiga, sageli koordineerib ELi eesistuja kohtumiste või otsuste ettevalmistamist kolmandate riikidega või suurema riikide grupiga ning juhib vastavaid kohtumisi (nt kõrghariduse standardeid sätestav Bologna protsess).

Eesistumisel on kindlasti läbi ajaloo olnud oluline roll ka väikeste ja suurte liikmesriikide mõju tasakaalustajana (vt lähemalt Bunse 2009). Teaduskirjanduses on sageli osutatud, et väikeriigid on olnud suurriikidest edukamad eesistujad, sest nad on suutnud paremini kompromisse leida. Eesistumine osutab ka taas, et oma

suurust ja rahvaarvu arvestades on väikeriigid Euroopa Liidus n-ö üleesindatud. Nad on eesistujaks sama sageli kui suurriigid ning täpselt samade õiguste ja ülesannetega. Ilmselt on väikeriikide huvides, et liikmesriikide eesistumise tava jätkuks ELis edaspidigi ning eesistuja ülesandeid ei antaks teistele institutsioonidele.

Lõpetuseks tahan tsiteerida Euroopa Komisjoni endist presidenti Jacques Santeri, kes juhtis ELi tegemisi kahel korral ka eesistujariigi juhina: „Minu isiklik kogemus kinnitab, et iga kuue kuuga antakse ELi tegevusele tõuge ja uus dünaamika, samas kui pikem eesistumine kahtlemata piiraks alalist motiveeritust.” (tsiteeritud Bunse 2009, lk 213 järgi).

**Oma suurust ja
rahvaarvu arvestades
on väikeriigid
võrreldes
suurriikidega
ELis n-ö üleesindatud,
neil on samad õigused
ja ülesanded.**

KASUTATUD KIRJANDUS

- BATORY, A., PUETTER, U. (2013). Consistency and diversity? The EU's rotating trio Council Presidency after the Lisbon Treaty. – Journal of European Public Policy, 13(1), 95–112.
- BUNSE, S. (2009). Small states and EU Governance: Leadership through the Council Presidency. Basingstoke: Palgrave Macmillan UK.
- DEVETAK, R., HUGHES, C. W. (eds.). (2008). The globalization of political violence: Globalization's shadow. London and New York: Routledge.
- HOW THE EUROPEAN UNION AND THE UNITED NATIONS COOPERATE. (2016). United Nations Regional Information Centre for Western Europe (UNRIC). New York.
- JESIEN, L. (2013). The European Union Presidency: Institutionalized procedure of political leadership. Bern: Peter Lang AG, International Academic Publishers.
- NIELSEN, J. H., CHRISTENSEN, M. B. (2015). The democratic challenges of the EU Presidency after the Lisbon Treaty: The case of Denmark. – NORDEUROPAforum, 67–82. – <http://edoc.hu-berlin.de/nordeuropaforum/2015-/hassing-nielsen-ju-lie-67/PDF/hassing-nielsen.pdf>
- RAIK, E. (2015). The 'Trio Presidency' of the Council of the European Union: Towards more continuity? – Baltic Journal of European Studies, 5(1), 19–35.
- TALLBERG, J. (2006). Leadership and negotiation in the European Union. New York: Cambridge University Press.